

דעת הלכה

יצא לאור ע"י בית ההוראה
"שערי הוראה"
נערך ע"י הרב יוסף
אייזנשטיין שליט"א מרבני
בית ההוראה מו"צ ומח"ס
דעת הלכה וש"ע השל"ה
לפי סדר דף היומי בהלכה

גליון 83 שמיני

ביטול כלי מהיכנו, כיס התפור בבגד ששכח או הניח שם מעות, מגירת שולחן, בסיס לאיסור ולהיתר, כשצריך
למקומו, מים הנוטפים ממזגן, דיני טלטול מת בשבת שלא יסריח וכדומה

סימן שי ס"ו

אצלו, ומותר אף ליתן בכיס וליטול ממנו, כי אינו מקפיד
בחול להניח בו גם דברים אחרים. ומותר לצאת בו אף
לרשות הרבים ואינו משאוי. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כח).

שכח מעות בכיס

כב. אם שכח בכיס מעות, מותר לטלטל הבגד, שאין הבגד
נעשה בסיס למעות, כי הכיס אינו תפור לארכו בבגד רק
פיו תפור והוא תלוי ואין המעות על עיקר הבגד, ואין
צריך אף ניעור, ויש מחמירים שצריך ניעור מתחילה, אבל
אין ללבשו בשבת שחוששים שמא יצא בו. וכן מגירה
בשולחן שאי אפשר להוציאו מהשולחן ושכח מעות
מטלטל השולחן. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כט-לא).

הניח מעות בכיס לכל השבת

כג. אם הניח מעות בכיס ודעתו שישאר שם כל השבת, אף
שהכיס נעשה בסיס למעות ואסור להכניס ידו בכיס אף
אם הוסר מהם המעות, מותר לטלטל הבגד אף בעוד
שהמעות מונח בכיס, כי הבגד לא נעשה בסיס להכיס
הואיל ואינם על עיקר הבגד, ואם אפשר בניעור ינער
תחילה. (מ"ב ס"ק כט).

כיס תפור כולו בבגד

כד. אם היה הכיס כולו תפור בבגד אם הניח המעות לכל
השבת, כל הבגד נעשה בסיס ואסור לטלטלו. ואם שכח
שם מעות צריך לנער מתחילה המוקצה. (מ"ב ס"ק ל).

כיס ומגירה נפרדים

כה. כיס מלא מעות שקשור לבגד ואינו תפור לו ואינו
בטל לבגד, וכן מגירת שולחן שיכולים להוציאו מהשולחן
ולא בטל לשולחן, והם כלים בפני עצמם, אסור לטלטל
הבגד או השולחן כי הם בסיס למעות כשהניחם שם לכל
השבת, ואם שכח שם צריך ניעור מתחילה. ואם יש שם
רק איזה פרוטות, בטלים לגבי הבגד והשולחן שאין אדם
מבטל בגדו או שלחנו לזה. (מ"ב ס"ק לא).

מגירה של דברי היתר

כו. אם המגירה אינו מיוחד רק למוקצה רק עשויה
להניח בה לחם וסכינים, וארע שנתן בה מעות, אף אם
אין בה לחם וסכינים, אסור לטלטל המגירה, ומותר
לטלטל השולחן, כי המגירה עצמה כלי שמלאכתו להיתר
ונעשה השולחן בסיס לאיסור והיתר. (מ"ב ס"ק לא).

סעיף ו

מבטל כלי מהיכנו

טו. כל דבר שאסור לטלטלו אסור ליתן כלי תחתיו כדי
שיפול לתוכו, מפני שאוסר הכלי בטלטול ונמצא מבטל
כלי מהיכנו וכסותר הכלי. (שו"ע ס"ו, מ"ב ס"ק כ-כא).

כפיית כלי על מוקצה

טז. מותר לכפות כלי על מוקצה, ובלבד שלא יגע בו, היינו
בביצה שלא ינענע אותה, אבל דבר שאינו מתנדנד על ידי
הנגיעה מותר. ודלא כרבי יצחק שאוסר לטלטל כלי רק
לדבר המותר לטלטל. (שו"ע ס"ו, מ"ב ס"ק כב).

סעיף ז

הוקצה בבין השמשות

יז. מטה שיש עליה מעות או שהניח עליה מעות והיו שם
בבין השמשות, אסור לטלטלה, כי מגו שהוקצה בבין
השמשות הוקצה לכל היום, וכדין המוקצה שאסור אף
לצרך גופו ומקומו. אבל לא בשוכח מעות כי מותר לנערם
ואינה בסיס לכל השבת. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כג-כד).

יחידה למעות

יח. אם אין עליה מעות ולא היו בין השמשות אף אם
יחידה למעות והניחם מבעוד יום, כיון שסילקם קודם בין
השמשות למחבר מותר לטלטלה, לרמ"א יש אוסרים
ביחד לכך. וגרוע משאר כלי שמלאכתו לאיסור כי מיחד
לה מקום ומקפיד שלא להשתמש בה תשמיש אחר
וכמוקצה מחמת חסרון כיס. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כה).

מעשה מבטל היחוד

יט. כיס של מעות אף אם הוציא המעות מבעוד יום,
לרמ"א אסור לטלטלו אלא אם עשה בו מעשה שפתחו
מלמטה, ומעשה זו מבטל המחשבה של היחוד והמעשה
של הנחת מעות. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כו).

אם מותר לצורך גופו ומקומו

כ. בדבר שיחדו למעות לרמ"א מטלטלו לצורך גופו
ומקומו, ולמג"א אסור אף לצורך גופו ומקומו כי זה
מוקצה מחמת חסרון כיס. ואם אין דרכו להקפיד להניח
בו גם דברים אחרים אינו רק ככלי שמלאכתו לאיסור
ומותר לצורך גופו ומקומו. (שו"ע ס"ז, מ"ב ס"ק כז).

כיס התפור בבגד

כא. כיס התפור בבגד הואיל ועיקר הבגד עומד ללבוש אם
הוציא המעות משם מותר ללבוש הבגד, כי הכיס בטל

סעיף ח

בסיס לאיסור ולהיתר

כז. כלי שיש עליו דבר האסור ודבר המותר מותר לטלטלו, כגון מחתה שיש עליה מבעוד יום אפר שמותר לטלטלו לכסות בו רוק או צואה, ויש עליה גם כן שברי עצים שאסורים בטלטול, מותר לטלטל המחתה, וכגון **שדבר המותר חשוב מדבר האסור**, אבל אם דבר האסור חשוב יותר מהמותר בטל אצלו ואסור לטלטלו. ואם **שניהם שווים** אסור. ואם לכל העולם ההיתר חשוב יותר ולו אינו חשוב תלוי בו, וכן להיפך. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק לג).

אפר מוקצה

כח. אם הוסק בשבת האפר גם מוקצה משום נולד שנעשה מעשה חדש מעצים לאפר. ואם **נתערב אפר המותר באפר האסור** והאיסור לא היה ניכר קודם שנתערב בטל ברוב, ואם **היה ניכר** הרי דבר שיש לו מתירים אף באלף לא בטל, ומוקצה יש לה מתירים בערב. (מ"ב ס"ק לג).

מים הנוטפין מהאילנות

כט. מים הנוטפין מהאילנות בימי ניסן אסורים משום נולד, ואפילו אם יש כבר **כלי עם מים מערב שבת** שנוטף לתוכו אפילו כן אסור, ולא אומרים שבטל, כי הטיפה הנוטפת היתה ניכר קודם שנתערב במים ודבר שיש לו מתירים אפילו באלף לא בטל. (מ"ב ס"ק לג).

מים הנוטפים ממזגן

ל. מים הנוטפים ממזגן דינם כנולד. (הגרש"ז אורבך במאו השבת ח"א מכתב יב, הגר"ש אלישיב בשבת ח"ב פכ"א סכ"ד, שבה"ל ח"ט קכט). ואם נכנסים מים אלו למיכל שטיפת שירותים אין אוסרים את כל המים שבמיכל כי מועטים ואין בהם כדי שיעור שטיפה. (הגר"ש אלישיב שם הע" 44).

סעיף א

טלטול מת ע"י ככר ותינוק

א. מת שמוטל במקום שירא עליו מפני הדליקה, אם יש **ככר או תינוק או שאר חפץ שמותר לטלטל**, מטלטלו על ידיהם, שמניח עליו או אצלו ומטלטלו עמו ולא ניכר כל כך טלטול המת המוקצה כי **מטלטל שניהם כאחד**. ולא התירו על ידי עצה זו של ככר או תינוק **אלא במת בלבד** מפני בזיון המת אבל לא בשאר מוקצה. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"א-ב).

היפוך ממטה למטה

ב. אם אין לו ככר או תינוק אם יש לו שתי מטות מטלטלו על ידי שיהפכו ממטה למטה שהוא **טלטול מן הצד**, ואף שמטלטל לצורך דבר המוקצה, התירו בדליקה כי **אדם בהול על מתו** ואם לא נתיר לו יבוא לכבותו. אם אין לו לא זה ולא זה, מטלטלו טלטול גמור באותו רשות. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"ג).

הוצאה לרשות אחרת

ג. להוציא לרשות אחר אסור בכל אופן. והרבה הסכימו שאף **לרשות אחרת שלא ערבו או לכרמלית** מותר להוציא מפני בזיון המת, ואם צריך ככר ותינוק תלוי בשני דיעות

אי אפשר לכנס האפר לבד

לא. הטעם שבמחתה עם אפר ועצים אין צריך לנערם ולאסוף האפר לבדו למחתה, ויטלטלם כך, כי אי אפשר לכנס האפר לבד כי שברי עצים היינו **שברים קטנים או פחמים קטנים** ואי אפשר ליטול האפר מבלעדו. או אם צריך למקום המחתה ואי אפשר לנער כי יפול למקום שצריך אליהם. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק לד).

צריך את המחתה

לב. אם צריך רק למחתה לא יטלטלנה כמו שהיא אלא ינער האפר ושברי העצים במקומם ויטול המחתה, ואם יש הפסד בניעור אין צריך. וכן אם יכול **לנער האיסור לבד** ינערנו ולא יטלטלנו עם ההיתר. (שו"ע ס"ח, מ"ב ס"ק לה-לו).

איסור לבד בין השמשות

לג. אם היה האיסור לבד עליו בבין השמשות לא מועיל **הנחת היתר אצלו בשבת**, ואף ניטל האיסור משם גם כן אסור. (שו"ע ס"ח).

הונח איסור בשבת

לד. אם הונח עליו בשבת דבר איסור ולא הוקצה בבין השמשות אין **מוקצה לחצי שבת** וכל זמן שהאיסור עליו אסור בטלטול, ולכן מותר **להניח עליו דבר היתר** חשוב יותר ומטלטל הכל ביחד אם אי אפשר לנער האיסור. (מ"ב ס"ק לו).

סעיף ט

מעות ודבר היתר

לה. תיבה שיש בה דבר המותר לטלטל ומעות, אם אין **המעות עיקר** מותר לטלטל על פי התנאים שנתבאר במחתה. (שו"ע ס"ט).

סימן שיא

דיני מת בשבת ושאר טלטול מן הצד

בסעיף ב'. ויש אומרים שברשות אחרת אדרבה עדיף **להוציא בלי ככר ותינוק** שלא להרבות בהוצאה. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"ד).

מת המוטל בחמה

ד. מת המוטל בחמה **ועדיין לא הסריח** אלא חושש שיסריח, מטלטלו מחמה לצל באותו רשות על ידי ככר או תינוק. ולרמ"א **בקרוב להסריח מותר** אף לרשות אחרת. ואם אין לו ככר או תינוק לא יטלטלנו כלל אף לא להפכו ממטה למטה, כי **טלטול מהצד נחשב טלטול**. (שו"ע ס"א, מ"ב סק"ה).

דחיפה על ידי קנה

ה. אסור לדחוף על ידי קנה דבר שהוא מוקצה, אך אם דחיפתו כי צריך **להשתמש במקום שמונח המוקצה** מותר כי הוא טלטול מהצד לצורך דבר המותר. (מ"ב סק"ו).

סעיף ב

מת שהסריח

ו. מת שהסריח ומתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו, וי"א אף אם רק **קרוב להסריח**, מותר להוציאו לכרמלית. כי **גדול כבוד הבריות** שדוחה לא תעשה דרבנן. ואם היה

יכולים לכופס להוציא באופנים המותרים. (מ"ב ס"ק יג).

סעיף ג

מת בכלי שלבש

יג. יש מי שאומר שאם נתן על המת אחד מהכלים שהיה לבוש בו מתחילה חשוב כנותן ככר או תינוק. וכל שכן אם נתן שאר כלי שמלאכתו להיתר. (שו"ע ס"ג, מ"ב ס"ק טו).

סעיף ד

מת בכסותו שלובש

יד. יש מי שאומר שלא הצריכו ככר או תינוק אלא למת ערום אבל אם הוא בכסותו אין צריך ככר או תינוק. היינו אף שלבש בו עכשיו. ואין אומרים שבטלים אליו כי זה רק בתכריכים שנשארים עליו אבל המלבושים שלבש מחיים שעתיד לפשטם אין בטלים אצלו. (שו"ע ס"ד, מ"ב ס"ק טז).

סעיף ה

צריך למקום המת

טו. אם צריך למקום המת או לדבר שהמת מונח עליו, מותר לטלטלו מהצד היינו שהופכו ממטה למטה שלצורך דבר המותר הוא, ואין כונתו למת שאסור לטלטל. (שו"ע ס"ה, מ"ב ס"ק יז).

ככר ותינוק בשאר דברים

טז. לא התירו לטלטל על ידי ככר או תינוק אלא למת בלבד אבל לא בשאר דברים שאסור לטלטל. (שו"ע ס"ה).

סעיף ו

צריך למקום המת

יז. מת המוטל בחמה ואין להם מקום לטלטלו או שלא רצו להזיזו ממקומו, באים שני בני אדם ויושבים משני צדדיו, חם להם מלמטה זה מביא מטתו ויושב עליה וזה מביא מטתו ויושב עליה להפסיק בינם לקרקע, חם להם מלמעלה זה מביא מחצלת ופורס על גביו וזה מביא מחצלת ופורס על גביו, זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו, שזוקפה ומסירה והוא נשמט מתחת המחצלת, והמחצלאות קשים וזקופים ונשארים כאהל על המת, ונמצאת מחיצה עשויה מאליה שמחצלת זו ומחצלת זו גביהן סמוכות זו לזו, ושני קצותיהן על הקרקע משני צידי המת. (שו"ע ס"ה, מ"ב ס"ק יט-כ).

היכר שהוא לצרכם

יח. אין להביא המחצלת ויפרסו על גביהם ואחר כך כשישמטו ישאר על המת, כי ניכר שהוא לצורך המת, אבל כאן ניכר שהוא לצורך עצמם כי בתחילה הביאו המיטה כי חם להם. (מ"ב ס"ק יט).

פריסת מחצלת

יט. אם הוא מתירא שיסריח המת ויצטרכו לצאת מותר לפרוס עליו מחצלת להדיא אך שיהיה בלא עשיית אהל. (מ"ב ס"ק כ).

להם מקום לצאת בו אין מוציאים אותו אלא מניחים אותו במקומו ויוצאים הם. כן כתב הרמב"ם כי עיקר ההיתר מפני כבוד החיים וכשיש להם מקום לצאת אין משום כבוד החיים. כי אין בזיון גדול כל כך למת כי מונח במקום שאין רואים, וגם כבר הסרית. ולי"א שמתירים בקרוב להסריח זה אף ביש להם מקום לצאת. (שו"ע ס"ב, מ"ב ס"ק יז).

להוציא לכרמלית עם ככר ותינוק או בלעדם

ז. ויש אומרים שלא התירו להוציא לכרמלית רק על ידי ככר ותינוק. כי את ההוצאה אי אפשר לתקן אבל אפשר לתקן האיסור טלטול. ויש מי שאומר שלהוציא לכרמלית מוטב בלא ככר ותינוק כדי מעט בהוצאה. (שו"ע ס"ב, מ"ב ס"ק יח).

להוציא לרשות הרבים על ידי תינוק

ח. יש מי שמתיר להוציא אף לרשות הרבים כי היא מלאכה שאין צריכה לגופה שאין צריך למת ואיסורו מדרבנן ולא גזרו במת מפני כבוד הבריות. ורק על ידי תינוק גדול קצת ששייך בו חי נושא עצמו ואיסורו מדרבנן, אבל לא בקטן ביותר ולא על ידי ככר שחייב על הוצאתם. (שו"ע ס"ב, מ"ב ס"ק י"א).

בזיון המת אחר

ט. מותר להוציא גם בבזיון אחר כגון אם הוא בספינה והאינם יהודים מתאספים שם. ובזה אף אם יש להם מקום אחר לצאת חששו לכבודו. (שו"ע ס"ב, מ"ב ס"ק יב).

לטלטלו על ידי גוי

י. מותר לומר לאינו יהודי לטלטלו כמו על ידי תינוק וככר, ויש מתירים רק לכרמלית, ויש מקילים אף לרשות הרבים. (שו"ע ס"ב, מ"ב ס"ק יב).

לצורך כהנים וכדומה

יא. אסור לטלטל מת על ידי ככר ותינוק לצורך כהנים או דבר אחר, כי לא הותר רק לצורך מת, וטלטול מהצד להפכו ממטה למטה מותר לצורך כהנים אף בלי ככר ותינוק, כי זה לצורך מקומו ומותר. ועל ידי אינו יהודי מתירים, וכן נוהגים לצורך מצוה או חתונה, כי שבות דשבות מותר לצורך מצוה, וצורך גדול כמצוה. (שו"ע ס"ב, מ"ב ס"ק יג-יד).

ההוצאה תלוי בהסכמת הקרובים

יב. הוצאת המת מבית שמת רק אם הקרובים רוצים, כי אין בזיון המת כי מה לי אם מטהרים בבית זה או אחר, אבל אין יכולים לכופס להוציא מבית שמת רק במקום שנוהגים לשאתו מיד למקום שמטהרים. ואף אם היה בית הכנסת תחת גג אחד עם המת, והכהנים מעוכבים לילך לבית הכנסת שהוא מצוה, אי אפשר לכוף הקרובים להוציא מבית שמת בו כי זה כבוד הקרובים שיטהרו ויעשו צרכי המת בביתם. ובנפל שאין בו משום כבוד